

УДК 811.111
DOI 10.32999/ksu2663-3426/2019-1-8

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ВВІЧЛИВОСТІ

Корнєлаєва Євгенія Валеріївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри «Філологія»
Одеський національний морський університет
kornelaeva2017@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9516-1963

Стаття присвячена вивченню синтаксичних засобів реалізації категорії ввічливості в англійській мові, що послуговували об'єктом нашого дослідження. Мета нашої роботи полягала у виявленні та детальному описі синтаксичних моделей і структур, що вживаються для реалізації категорії ввічливості. Матеріалом проведеного дослідження стали тексти сучасних англійських романів, з яких методом суцільної вибірки було обрано 120 мовленнєвих епізодів, що ілюструють найбільш сприятливе комунікативне середовище з метою експлікації міжособистісних відносин і можуть слугувати прототипом реального спілкування. Для досягнення поставленої мети були використані такі загальнонаукові та лінгвістичні методи дослідження: метод синтезу й аналізу; метод наукового спостереження; метод контекстуально-інтерпретаційного аналізу. Результати проведеного дослідження такі. Ввічливість розглядається нами як універсальна комунікативна категорія, якій притаманні національно-специфічні риси, що, у свою чергу, реалізуються певними стратегіями й тактиками, спрямованими на гармонійне й безконфліктне спілкування. Більш того, вона слугує для зменшення загрозливої природи мовленнєвих актів, що можуть завдати шкоди обличчю адресата. До таких мовленнєвих актів відносимо прохання, наказ, пораду, запрошення, пропозицію тощо. Саме тому в англійській комунікативній культурі прийнято вживати такі синтаксичні структури та моделі, що мінімізують можливість виникнення конфлікту. До таких структур належать непрямі питання й умовний спосіб. Непрямі питання мінімізують загрозу обличчю адресата завдяки тому, що вони залишають за ним можливість відмови без загрози для власного соціального іміджу. Щодо умовного способу, то за допомогою цієї синтаксичної структури мовець оформлює свою наказову інтенцію в пом'якшеній формі, тим самим залишаючись ввічливим і не наражаючи на небезпеку подальший гармонійний перебіг комунікації. Ми доходимо висновку, що категорія ввічливості може реалізуватися в мовленні не лише тільки за допомогою стандартних кліше, але й за допомогою різних синтаксичних структур, що дозволяють мовцеві залишатися ввічливим та експлікувати своє шанобливе ставлення до партнера з комунікації.

Ключові слова: ввічливість, категорія, мовленнєвий акт, непряме питання, обличчя, умовний спосіб.

SYNTACTIC MEANS OF POLITENESS CATEGORY REALIZATION

Kornelaieva Yevheniia Valeriivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Philology Department
Odessa National Maritime University
kornelaeva2017@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9516-1963

The present paper is devoted to the study of syntactic means of politeness category realization, which serve the object of our investigation, in the English language. The purpose of our research was to define and to thoroughly describe the syntactic models and structures that are used to express politeness category in speech. The data for the research included 120 speech episodes picked up from the texts of modern English novels. The material selected presents the fictional discourse because it illustrates the most favourable communicative medium with the purpose to expose interpersonal relations and reflects the maximum proximity of reproduced spoken language to real communication. To achieve the purpose of our investigation the following general scientific and linguistic methods were applied: the method of synthesis and analysis; the method of scientific observation; the method of contextual and interpretational analysis. The results of the research conducted are the following ones. Politeness is regarded as the universal communicative category which is characterized by national specific features which, in their turn, are realized by certain strategies and tactics aimed at harmonious and conflict-free communication. Moreover, it serves to decrease threatening nature of some speech acts that can impinge upon the hearer's face. Such face-threatening acts include requests, orders, advice, invitations, offers and suggestions, etc. That is why in the English communicative culture it is widely accepted to use such syntactic structures and models that minimize the possibility of conflict. Such syntactic structures include indirect questions and subjunctive mood. Indirect questions minimize face threat as they give the possibility to the addressee to respond negatively without doing any harm to his own social image. The subjunctive mood helps the addresser to express his order in a mitigated form, thus, being polite and preserving the further harmonious interaction. In conclusion, it is necessary to emphasize that politeness category can be realized in speech not only by means of standard clichés, but also by means of different syntactic structures that allow the speaker to remain polite and explicate the respectful attitude to the partner of communication.

Key words: category, face, indirect question, politeness, speech act, subjunctive mood.

1. Вступ

Нині поширена думка про те, що вербальна комунікація становить не лише тільки обмін інформацією, а й демонстрацію свого ставлення до співрозмовника. Багато складностей у спілкуванні виникають під час встановлення та підтримки міжособистісного контакту зі співрозмовником, досягнення взаєморозуміння та гармонії під час комунікативної інтеракції. Це викликано, переважно, невмінням співрозмовників взаємодіяти, тобто демонструвати своє ставлення один до одного відповідно до норм, прийнятих у певному суспільстві. У різних культурах існує своє розуміння ввічливості. Нехтування цим фактом ускладнює спілкування й породжує різноманітні стереотипи. Тим не менш, категорія ввічливості є універсальною категорією, якій притаманні національноспецифічні особливості, спрямовані на гармонійне, безконфліктне спілкування, що цілковито відповідають очікуванням партнера по комунікації. Тому ретельне дослідження та вивчення форм вираження категорії ввічливості, зокрема синтаксичних засобів її реалізації, видається **актуальним** для нашої роботи.

Об'єктом вивчення було обрано категорію ввічливості.

Предметом дослідження послуговували синтаксичні засоби реалізації категорії ввічливості.

Мета нашої роботи полягає у детальному вивченні синтаксичних структур, що вживаються для реалізації категорії ввічливості. Для досягнення поставленої мети було виконано ряд **завдань**:

- 1) проаналізувати поняття *ввічливість* у межах англо-американських досліджень;
- 2) окреслити особливості поняття *ввічливість*;
- 3) описати синтаксичні засоби реалізації категорії ввічливості.

Матеріалом дослідження послуговували тексти сучасних англійських романів, із яких методом суцільної вибірки було обрано 120 мовленнєвих епізодів, що ілюструють найбільш сприятливе комунікативне середовище з метою експлікації міжособистісних відносин і можуть стати прототипом реального спілкування.

Вирішення поставлених завдань потребувало використання низки **загальнонаукових методів дослідження**: *методу синтезу й аналізу* з метою цілісного дослідження художнього дискурсу; *методу наукового спостереження*, що дозволив виявити синтаксичні

структури реалізації категорії ввічливості, тоді як описовий метод уможливив їхній детальний опис; *контекстуально-інтерпретаційний аналіз* дозволив інтерпретувати інтенції комунікантів, зумовлені прагненням залишатися ввічливим.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної лінгвістичної літератури показує, що ввічливість досліджується науковцями з різних позицій.

У працях П. Браунта С. Левінсона (1987), Е. Гоффмана (1967; 1972), Дж. Ліча (1980), Г. Каспер (1990), Р. Лакофф (1973) та ін. ввічливість розглядається як сукупність правил або максим, спрямованих на гармонійний перебіг комунікації та досягнення цілей спілкування. Таким чином, комуніканти уникають конфліктів, адже їхня поведінка відповідає очікуванням один одного. Ввічливість застосовується для зменшення загрозової для «обличчя» природи мовленнєвого акту, тим самим зберігаючи «обличчя» учасників комунікації. Необхідно звернути увагу, що зарубіжні лінгвісти акцентують увагу на універсальному боці ввічливості та на понятті «обличчя».

У російській та українській лінгвістиці ввічливість вивчається як етична категорія (С.Д. Абрамович і М.Ю. Чікарькова (2004), Ф.С. Бацевич (2004), В.І. Карасик (1991), Т.В. Ларіна (2009), О.О. Селіванова (2011), Н.Л. Соколова (1991), Н.І. Формановська (2002; 2007) та ін.). Ввічливість вважається цілісною багатоаспектною категорією, що складається зі сформованих у суспільстві уявлень про етичні норми поведінки, в т. ч. і мовленнєвої. Головна функція ввічливості полягає у вияві уваги до партнера з комунікації. На комунікативному рівні ввічливість реалізується у формулах мовленнєвого етикету.

У нашому дослідженні ми дотримуємося визначення ввічливості, що належить Т.В. Ларіній. Дослідниця стверджує, що ввічливість є універсальною комунікативною категорією, однак їй притаманні національно-специфічні риси (стратегії й тактики), спрямовані на гармонійне й безконфліктне спілкування (Ларіна, 2009).

2. Розділ I

Безсумнівним є той факт, що мовленнєве спілкування вважається одним із найважливіших видів людської діяльності. Воно слугує предметом дослідження в межах різних наукових дисциплін, таких як психологія, соціологія, лінгвістика, прагматика тощо. Однак сьогодні вчені зміщують акцент на

дослідження питань, пов'язаних із міжособистісною взаємодією. Ввічливість є обов'язковим елементом спілкування, що забезпечує успішне та безконфліктне спілкування. Зародження категорії ввічливості в мовознавстві пов'язане з дослідженнями таких вчених, як Е. Гоффман (1967; 1972), П. Браун і С. Левінсон (1987). Саме їм належить поява поняття «обличчя» в межах теорії ввічливості, що допомагає регулювати спілкування між людьми. Незважаючи на критику, теорія П. Браун і С. Левінсона досить залишається актуальною та представляє невичерпні можливості для наукових розвідок у царині категорії ввічливості.

Загалом П. Браун і С. Левінсон розуміють **ввічливість** як раціональну поведінку, спрямовану на пом'якшення загрозливої для «обличчя» природи мовленнєвих актів, і диференціюють її як «негативну» і «позитивну» (Brown, Levinson, 1987).

Негативна ввічливість передбачає стратегії, спрямовані на те, щоб показати співрозмовнику визнання його особистої незалежності, а також переконати у відсутності зазіхань із боку мовця на його свободу дій чи мінімізувати ступінь втручання в його справи (Brown, Levinson, 1987: 93).

Позитивна ввічливість орієнтована на підтримку і задоволення позитивного іміджу адресата, вираження позитивних почуттів, які вказують на спільність поглядів комунікантів, демонстрацію близькості й взаємності, співучасть в інтересах / потребах / бажаннях адресата, оптимістичний настрій і прагнення уникнути розбіжностей (Brown, Levinson, 1987: 93).

Дж. Ліч розуміє **ввічливість** як набір стратегій, які допомагають запобігти конфлікту, встановити та підтримати ввічливі взаємини (Leech, 1980: 19). У цьому ж ключі визначає ввічливість і Г. Каспер: «Ввічливість є набором стратегій, необхідних для нейтралізації небезпеки та мінімізації ворожості між комунікантами» (Kasper, 1990: 194).

Таким чином, в англо-американській лінгвістиці ввічливість визначається як набір правил / максим / стратегій, які сприяють встановленню та підтримці рівного протікання комунікативної взаємодії, досягненню інтенцій комунікантів, запобіганню конфліктів. Р. Уоттс образно порівнює ввічливість із «оксамитовою рукавичкою», яка пом'якшує удар, тобто зменшує загрозу для «обличчя» природу мовленнєвого акту, тим самим зберігаючи «обличчя» учасників комунікації (Wattsetal, 1992: 47). Ввічливість

є балансом між двома соціальними цінностями: залученням до суспільних відносин і незалежності, усвідомлення себе як особистості (Ківенко, 2018).

3. Розділ II

Синтаксичний рівень мови, як і інші мовні рівні, відображає різноманітну інформацію про культурні цінності, особливості комунікативної поведінки людей, а також специфіку їхнього світогляду й уявлень про навколишній світ.

Категорія ввічливості відображена на синтаксичному рівні. Синтаксична організація ввічливих висловлювань має свої специфічні особливості в англійській мові, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Основні форми реалізації категорії ввічливості на синтаксичному рівні такі: непрямі наказові мовленнєві акти (прохання, наказ, порада, запрошення, пропозиція); непрямі питальні мовленнєві акти; умовний спосіб. Саме такі синтаксичні форми допомагають зменшити загрозу природу мовленнєвих актів, що можуть загрожувати обличчю адресата.

Далі розглянемо окремо вищезгадані синтаксичні засоби вираження категорії ввічливості в англійській мові.

Висловлюючи **прохання**, мовець прагне не відступати від правил ввічливості, інакше він ризикує не досягнути своєї мети. Реалізуючи мовленнєвий акт прохання, мовець намагається вплинути на свого співрозмовника та заставити його здійснити певну дію. Результат прохання спрямовано на користь мовця, тому, щоб досягти бажаного перлокутивного ефекту, мовець має бути ввічливим.

На відміну від української комунікативної культури, в якій прохання, зазвичай, оформлено імперативними конструкціями, пом'якшеними за допомогою слова *будь ласка*, англійській комунікативній культурі притаманна повага особистісної незалежності кожного, тиск на співрозмовника є неприпустимим. Тому англійці вживають різні непрямі конструкції для реалізації мовленнєвого акту прохання. Серед них у нашому досліджуваному матеріалі зафіксовані ухильні вирази, модифікатори та засоби пом'якшення (Демченко, 2007). Проілюструємо прикладом: молода журналістка прагне влаштуватися до редакції одного з найпопулярніших журналів про моду. Вона приходить на співбесіду, однак не може знайти потрібну їй будівлю. Тоді вона звертається за допомогою до незнайомця. Її репліка містить вітання, роз'яснення проблеми та прохання, що оформлене як питання:

"Hello, sir. I can't seem to find my way to the Elias-Clark building. Could you please point me in the right direction?" I asked the nervous-looking man behind the cash register (Weisberger, 2003: 22).

Ухильний характер висловленню надає дієслово *wonder*, минулі форми якого роблять прохання ще більш нерішучим.

Порада вважається мовленнєвим актом, який загрожує обличчю партнера по комунікації. Саме тому мовленнєвий акт поради мовець прагне пом'якшити різними лінгвальними засобами, що ми можемо спостерігати в наступному прикладі:

"In fact, I am concerned enough to give you some friendly advice. Don't try ..." (Sheldon, 2005: 176).

Щодо мовленнєвого акту **наказу**, то в англійській мові спостерігається вживання як імперативних формул, які мають місце в мовленні між друзями або між чоловіком і жінкою, рідше – між начальником і підлеглим, так і висловлювань, що місять семантичний вибір, тобто питання чи декларативні речення.

Реалізуючи мовленнєвий акт **запрошення**, англійські комуніканти прагнуть надати вибір слухачеві. Це можливо саме завдяки непрямій формі реалізації мовленнєвого акту запрошення, яка дає можливість слухачеві відмовитися від запрошення мовця, тим самим не створюючи конфліктної ситуації та зберігаючи обличчя, як у наведеному прикладі: чоловік зізнається, що він почувається самотнім, тому він запрошує дівчину провести з ним вечір і разом повечеряти. Однак його запрошення синтаксично оформлене так, що він залишає право дівчині відмовитися:

"I am alone. Would you care to join me?" (Fleming, 2018: 8).

Те саме стосується й мовленнєвого акту **пропозиції**. Щоб запобігти конфлікту та залишити останнє слово за слухачем, мовець синтаксично оформлює свою пропозицію непрямо.

Питання вважається невічливим висловлюванням, тому що коли мовець ставить питання, він претендує на контроль дій слухача, беручи на себе комунікативну ініціативу й окреслюючи тему для подальшої розмови, спонукаючи співрозмовника до відповіді. Таким чином, питання можуть нести загрозу обличчю співрозмовника, адже мовець втручається на територію слухача, порушає правило не посягання на його права й обмежує свободу вибору. Крім того, питання може

поставити слухача в скрутний стан у тих випадках, коли він не знає відповіді чи не має наміру оголошувати вже відому йому інформацію (Демченко, 2007).

Тим не менш, категоричність спонукування можна пом'якшити шляхом вживання конструкцій *Would / Could you tell me... ?*. Такі висловлювання розглядаються як ввічливі, особливо коли необхідно отримати інформацію від незнайомих чи малознайомих людей.

Досить поширеним синтаксичним засобом реалізації категорії ввічливості вважається розділове питання, що структурно складається з двох частин. Перша частина розділового питання становить ствердження. Друга частина питання надає цьому ствердженню некатегоричний, проблемний характер і водночас залучає співрозмовника до розмови, надаючи йому можливість висловити власну позицію, а мовцеві – змінити свою думку.

Характерною рисою розділових питань є їхня спрямованість на підтвердуючу реакцію з боку слухача. Це наближує розділові питання до питально-заперечних речень. Однак, на відміну від останніх, розділові питання можуть виражати швидше прохання, мольбу, а не вимогу погодитися з мовцем.

За нашими спостереженнями, розділові питання є доволі поширеними в мовленні англійських комунікантів, які мають однаковий соціальний статус.

Пом'якшити імперативний компонент питального висловлювання в англійській мові може загальне питання з інвертованим порядком слів, тобто т. зв. декларативне питання, в якому питальна функція здійснюється за допомогою підвищення інтонації.

Особливість декларативних питань полягає в тому, що в них міститься якась пропозиція для слухача оцінити достовірність інформації, яка повідомляється. Для вираження ступеня впевненості висловлюваної пропозиції в декларативне питання вводяться модифікатори: вставні модальні слова та фрази типу *perhaps, of course, maybe, surely, I think / suppose / imagine / hope*, модальні дієслова, а також слова, що забезпечують логічну послідовність (*so, then, and, but, as far as, etc.*) (Демченко, 2007).

Відповідно до наших спостережень декларативні питання є поширеними в мовленні різних соціальних груп.

Декларативні питання є більш ввічливою формою вираження запиту інформації завдяки імпліцитному заклику до вираження реакції у

відповідь, а також завдяки можливості змінювати ступінь категоричності речення.

Залучення до розмови іншої людини, особливо малознайомої чи того, хто має вищий соціальний статус, є своєрідним посяганням на його територію. Тому соціально кращою видається така форма питального висловлювання, яка б дозволила слухачеві самому вирішити, вступати чи ні у комунікативну взаємодію. Такою формою вважаємо непрямі питання, що лише експлікують бажання мовця отримати деяку інформацію, але не містять прямого спонукання до реакції у відповідь. Зазвичай непряме питання є складнопідрядним реченням, у головній частині якого мовець виражає своє бажання на запит інформації, а в підрядній частині пояснюється характер необхідної інформації.

Інтерес також становить функціонування в реченні морфологічних засобів, а саме вживання форм умовного способу для пом'якшення категоричності висловлювання. Форми умовного способу допомагають переключитися з дійсного значення висловлювання у можливе, тим самим представляючи подію як гіпотетичну, як неіснуючу в реальності. Такі висловлювання вважаються більш ввічливою формою вираження думок порівняно з модальною дійсністю.

Придатні порівняння, що містять вирази *It looks as if/as though*, пом'якшують категоричність висловлювання за рахунок додавання семантичного компонента, що відображає оцінку дійсності мовцем і тим самим обмежує значущість інформації, що повідомляється, межами особистісного досвіду.

Таким чином, ми простежили, як категорія ввічливості реалізується в мовленні за допомогою різних синтаксичних структур. Нарівні із загально прийнятими маркерами ввічливості, такими як *thank you* чи *please*, існують різні лінгвальні форми для вираження ввічливих висловлювань, що функціонують за певних екстралінгвістичних умов.

4. Висновки

Аналіз лінгвістичної літератури дозволяє дійти висновку про те, що категорія ввічливості є невід'ємною частиною гармонійного людського спілкування. У кожному суспільстві існують свої норми та стандарти ввічливості, тому справедливим є твердження про національноспецифічні риси категорії ввічливості, що виражаються на лексичному та синтаксичному рівнях мови.

У межах англо-американських досліджень ввічливість визначається як набір правил /

максим / стратегій, спрямованих як на безконфліктне спілкування, так і на збереження «обличчя» чи соціального іміджу комунікантів, що є обов'язковою умовою спілкування. Тому в англійській мові основними формами реалізації категорії ввічливості на синтаксичному рівні є: непрямі наказові мовленнєві акти (прохання, наказ, порада, запрошення, пропозиція); непрямі питальні мовленнєві акти; умовний спосіб. Саме такі синтаксичні структури зменшують загрозливу природу мовленнєвих актів, залишаючи право вибору за адресатом і зберігаючи «обличчя» обох комунікантів.

Перспективою нашого дослідження вважаємо вивчення особливостей реалізації категорії ввічливості в невербальних засобах спілкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Мовленнєва комунікація. Чернівці : Зелена Буковина, 2004. 500 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
3. Демченко Е.В. Семантико-синтаксические средства выражения категории вежливости в английском и русском языках : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19 ; Педагогический институт ФГОУ ВПО «Южный федеральный университет». Ростов-на-Дону, 2007. 168 с.
4. Карасик В.И. Язык социального статуса. Москва : Институт языкознания АН СССР, 1991. 495 с.
5. Ківенко І.О. Мовленнєвий акт подяки: прагмалінгвістичний аналіз (на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 ; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Одеса, 2018. 226 с.
6. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации. Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций. Москва : Рукописные памятники Древней Руси, 2009. 507 с.
7. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси : Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. 350 с.
8. Соколова Н.Л. Английский речевой этикет. Москва : Изд-во Ун-та дружбы народов, 1991. 137 с.
9. Формановская Н.И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика. Москва : ИКАР, 2007. 478 с.
10. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход. Москва : Русский язык, 2002. 216 с.
11. Brown P., Levinson S. Politeness: Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
12. Fleming I. James Bond: Casino Royale. Mount Laurel, USA : Dynamic Forces, 2018. 116 p.
13. Goffman E. Interaction ritual: Essays on face-to-face behaviour. New York : Anchor, 1967. 288 p.
14. Goffman E. On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction. *Communication in face-to-face interaction*. Harmondsworth : Penguin, 1972. P. 319–346.
15. Kasper G. Linguistic politeness: Current research issues.

Journal of Pragmatics. Amsterdam, Netherlands : Elsevier, 1990. № 14(2). P. 193–218.

16. Lakoff R. The logic of politeness, or, minding your p's and q's. *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistics Society*. Chicago, 1973. P. 292–305.
17. Leech G. Explorations in semantics and pragmatics. Amsterdam : Benjamins, 1980. 133 p.
18. Sheldon S. *If tomorrow comes*. New York : Warner Books, 2005. 408 p.
19. Watts R., Ide S., Ehlich K. *Politeness in Language. Studies in its History, Theory and Practice*. Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 1992. 404 p.
20. Weisberger L. *The Devil Wears Prada*. London : Harper, 2003. 391 p.

REFERENCES:

1. Abramovych, S.D., Chikarkova, M.Yu. (2004). *Movlennieva komunikatsiia* [Speech Communication]. Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].
2. Batsyevych, F.S. (2004). *Osnovy komunikativnoi lnhvistyky* [Basics of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
3. Demchenko, E.V. (2007). *Semantiko-sintaksicheskie sredstva vyrazhenija kategorii vezhlivosti v anglijskom i russkom jazykah* [Semantic and syntactic means of politeness category realization in English and Russian] (Candidate's thesis). Rostov-on-Don: Pedagogicheskij institut FGOU VPO "Juzhnyj federal'nyj universitet" [in Russian].
4. Karasik, V.I. (1991). *Jazyk social'nogo statusa* [The language of the social status]. Moscow: Institut jazykoznanija AN SSSR [in Russian].
5. Kivenko, I.O. (2018). *Movlennievyi akt podiaky: prahmalinhvistychnyi analiz (na materialih anhliiskoi movy)* [Gratitude speech act: pragmalinguistic analysis (based on the English language material)] (Candidate's thesis). Odesa: Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I.I. Mechnykova [in Ukrainian].
6. Larina, T.V. (2009). *Kategorija vezhlivosti i stil' komunikacii. Sopostavlenie anglijskih i russkih lingvokul'turnyht radicij* [Politeness category and communication style. Comparative analysis of English and Russian linguo-cultural traditions]. Moscow: Rukopisnye pamjatniki Drevnej Rusi [in Russian].
7. Selivanova, O.O. (2011). *Osnovy teoriiy movnoyi komunikaciyi* [Basics of language Communication Theory]. Cherkasy: Vydavnyctvo Chabanenko Yu.A. [in Ukrainian].
8. Sokolova, N.L. (1991). *Anglijskij rechevoj jetiket* [English speech etiquette]. Moscow: Izd-vo Un-ta druzhby narodov [in Russian].
9. Formanovskaja, N.I. (2007). *Rechevoe vzaimodejstvie: kommunikacija i pragmatika* [Speech interaction: communication and pragmatics]. Moscow: IKAR [in Russian].
10. Formanovskaja, N.I. (2002). *Rechevoe obshhenie: kommunikativno-pragmaticheskij podhod* [Speech communication: communicative and pragmatic approach]. Moscow: Russkij jazyk [in Russian].
11. Brown P., Levinson S. (1987). *Politeness: Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
12. Fleming, I. (2018). *James Bond: Casino Royale*. Mount Laurel, USA: Dynamic Forces [in English].
13. Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behaviour*. New York: Anchor [in English].
14. Goffman, E. (1972). *On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction. Communication in face-to-face interaction*. Harmondsworth: Penguin, pp. 319–346.
15. Kasper, G. (1990). Linguistic politeness: Current research issues. *Journal of Pragmatics*. Amsterdam, Netherlands: Elsevier, no 14(2), pp. 193–218.
16. Lakoff, R. (1973). The logic of politeness, or, minding your p's and q's. *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistics Society*. Chicago, pp. 292–305.
17. Leech, G. (1980). *Explorations in semantics and pragmatics*. Amsterdam: Benjamins [in English].
18. Sheldon, S. (2005). *If tomorrow comes*. New York: Warner Books [in English].
19. Watts, R., Ide, S., Ehlich, K. (1992). *Politeness in Language. Studies in its History, Theory and Practice*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter [in English].
20. Weisberger, L. (2003). *The Devil Wears Prada*. London: Harper [in English].